

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

דבר העורך

זה השלחן אשר לפני ר'

אסדר לסעודתא: הגיליון הנוכחי הוא הראשון בסדרת המאמרים בנושא 'סעודה כהלכה', גיליון 432 'אכילה לפני הסעודה'. גיליון 433 'משקאות בסעודה'. גיליון 434 'מנת פתיחה בסעודה'. גיליון 435 'דיקודים באמצע הסעודה'. גיליון 436 'קינוחים בסוף הסעודה'.

דבריו חז"ל רואים הרבה הלכות בסעודה וצורתה, וגודל המעלה הרוחנית של הסעודה כהלכה.

מבואר **במשנה** (אבות פרק ג משנה ג), שלשה שאכלו על שולחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו מזבחי מתים, **שנאמר** (ישעיהו פרק כח פסוק ח) כי קל שְׁלֹחַנוֹת מְלֵאָא קוּיָא צְאָה פְּלִי מְקוּם. אבל אם אמרו עליו דברי תורה, כאילו אכלו משולחנו של מקום, **שנאמר** (יחזקאל פרק מא פסוק כב) וַיִּדְבֹר אֲלֵי זֶה הַשְּׁלֹחַן אֲשֶׁר לִפְנֵי ד'.

ומבואר **בגמ'** (ברכות דף נה.) כל זמן שביית המקדש קיים מזבח מכפר על ישראל, ועכשיו שלחנו של אדם מכפר עליו.

ונפסק **ברמ"א** (סימן קסז סעיף ה), מצוה להניח מלח על השולחן, כי השולחן דומה למזבח והאכילה כקרבן, ו**נאמר** (ויקרא פרק ב פסוק יג) על פל קרבנך תקריב מלח. וכתב **המשנ"ב** ("ס"ק ל, שעה"צ ס"ק כה) שהיינו כאשר נותן מלחמו לדל, ואומר דברי תורה עליו.

שולחן הצדיקים: בזמן בית המקדש, מרכז עבודת ד' היה בבית המקדש, ובזמן שחרב בית המקדש מקיימים חלק ניכר מעבודת ד' ואינספור מצוות סביב 'שולחן כהלכה'.

נטילת ידים, ברכות ככוונה לפני ואחרי האכילה, זימון, שירה וזמרה, דברי תורה בשבת אחים, אכילה לכבוד שבת ולעונג יו"ט, אכילה לשם שמים כדי שיהא בריא לעבודת השי"ת, הכנסת אורחים, מאכלים כשרים, נקי מנגיעות, הפרדה בין בשר לחלב, סעודת מצוה, כמו שמחות זה וכלה וסוים ומסכת.

שולחן הרשעים: זה לעומת זה עשה אלקים, שנחשב זבחי מתים כשאינן בה דברי תורה, והדברים המגונים ביותר נעשים בסעודה, כמו בסעודת אחרושו שהיה תביעה על ישראל על שנהנה מסעודתו של אותו רשע (גמלה דף יב.), או כשאוכל למלות תאוותו ולא לעבודת השי"ת, מאכלים בלי הכשר, אוכל לא נקי מחרקים וכדומה.

ברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

נושא הגיליון

'אכילה לפני הסעודה'

איזה מאכלים קשורים לסעודה

נושא הגיליון: האם צריך לברך ברכה אחרונה כשאוכל מאכלים או שותה משקאות לפני נטילת ידים לסעודה, ומדוע?

אכל לפני הסעודה מאכלים שברכתם 'מזונות' (ודאי פת הבאה בכיסניו, ספק פת הבאה בכיסניו-עוגות, תבשיל כגון אטריות), 'הגפן' (יין, קידוש, הדבלה), 'העץ' ו'האדמה' (הטעונים ברכה בסעודה, ושאינם טעונים ברכה בסעודה), 'שהכל' (מים ומשקאות), האם ברכת המזון פוטרם? ומה ההבדל אם אוכל עוד בתוך הסעודה או לא?

לקיים את הימים האלה בזמניהם

הודעה חשובה ומשמחת לשוחרי התורה והמדקדקים בהלכה בעצה יתקיים שיעור הלכתי מרתק ומיוחד

בעניין
פורים
דפראים ומוקפין
באדם אחד
במשנתו של מרן
הגרי"ש אלישיב זצוק"ל

ע"י תלמידו המובהק אשר יצא מים על ידו
הרה"צ ר' יצחק דוד שליט"א
מחבר הספר הנפלא "שבת יצחק"

בו סידר שולחן לדרך יום ברכי שנתנו בירושלים בעשבת ובר שחל ביום ב' ר"ח אדר ונחם לרבותינו במציאת שבת - והוא ספר יקר ומפיר בירושלים | בו דרשנו שיהיה לראוי לברך ברכי בילוי יום אחר לכל לשונות בעולמי בירושלים | והוא ספרים לרובים בדרך לקרית יריבה ולשפיע עם תלמידי התורה אין זה נחמתי ללבוש הקורא כימה אחת והוא מחמיר כוח מנחות ויום, לענין קריאת מילה אפילו משה, קודש הרבלי - מנחת פרץ מוסרי הדור הגדושים אשר יקראו ויהיה אלקים ויהיה | שבתות והמנוחה ביום משלחת משה מסיני ומנחת

השיעור יתקיים ארץ בתים חמישי מוקפין ר' אדר ב' חמישי
בין השעות 2:30 - 3:00 בבוקר
בבית המדרש פיסק קולין רחוב חסדי קולין 1 שכונת בית ישראל ירושלים

שמוע ותודו נבשכס

ב.ב. חרש | בנין לנביל תחברתי על הישרעל מידו יום חמישי בעשבת הבוקר - ההרשעה בכו השיעורים 02-5377885 שולחן מס 9

נוש שיעורים מנילים מחלטה הומוניסטי לרובת לכסל על תנחני תורה
אם אין מוסק אין תורה מלידת השיעורים בנחות והם תומכים קר נכוח הירחיתת שלכם
ויצע כעשר וסל חלק בנצאות השיעורים. רוב זויס וכליל 053-332-6004

רעיו לשיעור יום הלל השיעורים התומכים יום הלל החלטה בכו הומוניסטי מלילת יום 02-5377885
השיעורים יתקיימו יום הלל השיעורים התומכים יום הלל החלטה בכו הומוניסטי מלילת יום 02-5377885
שבתות ומוקפין ר' אדר ב' חמישי

עני יודו
הילכתא
עיתון לחיות כהלכה

1. מאכלים הבאים בסעודה

ברכה ראשונה: בשו"ע (סימן קעו) מופיע סימן שלם לגבי ברכה ראשונה בנושא שהפת פוטר את הפרפרת, והפרפרת אינה פוטר את הפת.

ויסודו **במשנה** (ברכות דף מב.) שברכת הפת פוטר את הפרפרת, וברכת הפרפרת אינה פוטר את הפת. ומפרש **רש"י** (שם) שהיו נוהגים לאכול פרפראות כגון פרגיות ודגים לפני האכילה, כדי לפתוח את התיאבון. **תוס'** (ד"ה ברך) חולק ומסביר שהכוונה לפת בתוך קערה שאין עליה תואר לחם, ומברכים עליה 'מזונות'.

רבינו יונה (דף ל. מדפי הרי"ף) מביא את פירוש תוס' ודוחה אותו, ומסביר שהכוונה לפירורי לחם דקים מדובקים על ידי מרק או דבש. **השו"ע** (סימן קעו סעיף א) פוסק כפירוש של רבינו יונה.

ברכה אחרונה: במשנ"ב (ס"ק ב) מפרט את הדינים לגבי ברכה אחרונה. הכלל היסודי הוא: האוכל מאכל לפני סעודת פת, צריך לברך ברכה ראשונה לפני האכילה, וברכה אחרונה לאחר האכילה, כיון שאין לאכילה זו קשר לסעודה, ואין סיבה שברכת המזון תפטור אותו.

אבל אם על פי הלכה יש קשר בין האכילה לסעודה, הרי זה כאילו התחיל כבר עתה את הסעודה, ואינו מברך לאחריו, כי נפטר בברכת המזון שיברך בסיום הסעודה.

חלק מהסעודה: אלו הם הקשרים שמנו הפוסקים, שיש בהם כדי להחשיב מאכל הנאכל לפני סעודה כחלק מהסעודה; 1. קשר 'אכילה אחת' שממשיך לאכול בסעודה. 2. מיני מזונות אפויים שהם 'ספק המוציא'. 3. קשר 'פסור ברכה'. 4. קשר 'גרירת התאבון'. 5. 'קידוש במקום סעודה'.

ובכדי לסדר את הענין, אפשר לחלק את זה לפירוש הדין באכילת מזונות, פירות, יין ומשקאות, ונפרט אותם אחד לאחד.

אכילת מזונות

2. קשר 'אכילה אחת'

מחלוקת הפוסקים: לגבי ברכה אחרונה על הפרפרת שאכל קודם הסעודה, מבואר **במשנ"ב** (סימן קעו ס"ק ב.) שער הציון ס"ק ג-ה) שאם אלץ רק לתענוג או להשביע קצת, צריך לברך ברכה אחרונה לפני הסעודה, למרות שברכת המזון פוטר אותם, היינו רק בדיעבד אם לא בירך ברכה אחרונה עד סוף הסעודה, שברכת המזון פוטרת כל מיני מזון, אך לכתחילה לא ישנה ממה שחז"ל תיקנו, ויברך לאחריהם 'מעין שלוש'.

ומוסיף המשנ"ב, יש אומרים, שאם דעתו לאכול גם באמצע הסעודה מיני מזונות, הכל נחשב לאכילה אחת, ויכול אף לכתחילה לסמוך על ברכת המזון שיברך בסוף. וצריך לכיון במפורש לפטור בברכת המזון את מה שאכל לפני הסעודה.

וכתב **האגרות משה** (או"ח חלק ג סימן לג), שגם אם לא כיון בפירוש בברכת המזון להוציא את מה שאכל קודם המזון יוצא. ורק לחומרא כתב המשנ"ב שיכוין.

הוסיף האגרות משה, מאחר שבשער הציון (ס"ק ה) נוטה לדעה הראשונה שצריך לברך ברכה אחרונה, לכן לכתחילה יברך ברכה אחרונה קודם הסעודה, ומוכיח שאין בזה משום ברכה שאינה צריכה, וממילא עדיף להתמיר בה.

3. פטור 'ספק המוציא'

עוגות לפני הסעודה: מבואר **במשנ"ב** (סימן קעו ס"ק ב.) שער הציון ס"ק ו, ביאור הלכה ד"ה בירך). האוכל קודם הסעודה, מאכל שנחשב ודאי פת הבאה בכיסנין, אינו נחשב חלק מהסעודה, ומברך אחרי ברכה אחרונה לפי השיטות המחייבות. ואם דעתו לאכול עוד פת כיסנין בסעודה, לכל הדעות נפטר בברכת המזון מדין 'פטור ברכה', שהרי הברכה פוטרת אותו.

מאכל שהוא מסופק אם ברכתו המוציא וברכת המזון, כגון עוגות שהם ספק פת הבאה בכיסנין, נחשב קשר, כיון שספק אם הוא פת ונפטר בברכת המזון, ונכון יותר שלא יברך מעין ג' אפילו שאינו אוכל עוד עוגות בתוך הסעודה, וטוב שיכוין להדיא לפטור בברכת המזון, וסיים הביאור הלכה שזה דלא כחיי אדם (כלל מא) שהאוכל לעקיף קודם הסעודה צריך לברך ברכה אחרונה.

וכתב **בזוהר הברכה** (עמוד 83), שלפי זה קיים הבדל בין מאפה לתבשיל, במאפה מזונות שהוא בספק המוציא, אבל מספק אינו מברך על המחיה, אבל האוכל תבשיל מזונות (אטריות דייסה וכדומה) לפני הסעודה, צריך לברך על המחיה, שאין צד שברכתו המוציא ולא נפטר בברכת המזון. ואם לא בירך קודם הסעודה, צריך לברך בתוך הסעודה.

ולגבי קוגל אטריות לדעת **רוב הפוסקים** (התבאר בגיליון עומק הפשט מספר 69 'דיני לאקשן קוגל') דינו כתבשיל ולא כמאפה ולכן חייב בברכה אחרונה קודם הסעודה, אלא אם כן דעתו לאכול גם בתוך הסעודה. אולם לדעת **הגרי"ש אלישיב זצ"ל** (קובץ תשובות חלק ג סימן ל) כיון שהקוגל נאפה שוב, יתכן שיש לו דין פת, וממילא אינו מברך אחרי ברכה אחרונה קודם הסעודה, כי ברכת המזון פוטרתו.

מנהג הספרדים: ולפי מנהג הספרדים לגבי אכילת מזונות קודם הסעודה, לדעת **הבן איש חי** (נשא ד.) **והכפ החיים** (סימן קעד אות לה), **והאור לציון**, אם עדיין לא התחיל את הסעודה יברך מעין שלוש, אבל אם כבר התחיל את הסעודה לא יברך מעין שלוש ויסמוך על ברכת המזון. ולדעת **ההליכות עולם** (חלק ב עמוד קעט), גם אם עדיין לא התחיל את הסעודה ולא נטל ידיו לא יברך על המחיה, כי יש אומרים שברכת המזון פוטרת וספק ברכות להקל.

וכן באכילת פירות לפני הסעודה לדעת הבן איש חי והכפ החיים (שם) מברך בורא נפשות וגם אם התחיל בסעודה מברך בתוך הסעודה, כי הפירות אינם באים מחמת הסעודה

עדכוני הלכה

מחשב מחובר למח

מחשבים המחוברים לדפוס ונעשה בימים אחרונים עקבות מייצג דרך שיל הפוסט-יטא-אב בבולות המיליארד אילון מאסק. התחלית ליצור חיבור בין המחשב למח האדם, כאשר המטפל האנושי הראשון שהותחל עם שבע מוח מ- Neuralink האנושי לחלוטין הוא מסוגל לשלוט בעכבר מחשב באמצעות מחשבותיו, ואדם משותק מצליח לבצע פעולות דרך המחשב.

הממלכתי המלכתי בדרך, כאשר השאלה מתבקשת לגבי כל דיני התורה. האם המחשב הפעילה משימה, נחשב פעולה גמורה של האדם או שהוא רק בגדר ג'ומא. לא האדם לא עשה שום משימה. ולגבי הלכות שבת יש לדון שהרי מלאכת מחשבת אסורה תורה. האם נחשב מלאכה של האדם.

פלאי פלאות: בהמשך לנדון שהוזכר בגיליון 430 מדור 'עדכוני הלכה' בנושא מחשבה שמפעילה מחשב, מה דינה לענין שבת ושאר דיני תורה, בעקבות התפתחות הטכנולוגיה שהצליחה לחבר בין המחשב למוח, התקיים שיעור נפלא המקיף בבהירות נפלאה את נדוני ההלכה הקשורים לכך.

ניתן לשמוע את השיעור בקו הילכתא עם מספר 02-5377085 שלוחה 1 - שיעורים חדשים, שמעו ותחי נפשכם!

ראש השנה פרק א ארחות הלכה 72). אם היה בדעתו בשעת אכילת העוגות לאכול את הסעודה מיד, לא יברך 'על המחיה', גם אם בפועל נשתהה קצת כרבע או חצי שעה עד שהתחיל הסעודה. אבל אם לא היה בדעתו לאכול הסעודה מיד, ונמלך ורוצה לטיול ידיו מיד לסעודה, וכמו שמצוי באורחים המשתתפים בשמחת בר מצוה וכדומה, שהיה בדעתו לילך, ושוב ניהה לבקשת בעל השמחה להשתתף בסעודה, וכן אם בדעתו היה לאכול הסעודה במקום אחר, יברך תחלה ברכת 'מעין שלש'.

וכתב **בזאת הברכה** (עמוד 85 הערה 3), לגבי 'קשר ספק המוציא' אם שהה רבע שעה או חצי שעה, עד שנראה כשתי סעודות נפרדות, הסכימו **הגר"ש אלישיב זצ"ל והגר"ש ז' איערבאך זצ"ל** שצריך לברך ברכה אחרונה. אבל לגבי 'קשר פטור ברכה' נחלקו, לדעת הגר"ש אלישיב אינו מברך, לדעת הגר"ש ז' איערבאך מברך.

4. עוגות בין קידוש לסעודה

ולא נפטרים בברכת המזון. ולדעת ההלכות עולם (שם) לא מברך על הפירות ברכה אחרונה, כי יש אומרים שברכת המזון פוטרתם, וספק ברכות להקל. והוסיף שראוי לבעל נפש לא לאכול פירות לפני הסעודה אלא פחות מכשיעור, כדי שלא להיכנס למחלוקת הפוסקים. ואם רוצה, יכול לאכול כשיעור ולברך בורא נפשות, וישהה מעט ויסיח דעת בין הברכה לנטילת ידים.

עצות למעשה: נחלקו פוסקי זמננו, לגבי אכילת עוגות קודם הסעודה, כפי שמצוי בקידושא רבא בשבת קודש בבוקר, מהי ההוראה למעשה;

לברך: לדעת **הגר"ש ואזנר זצ"ל** (מבית לוי קובץ יז עמוד לא), צריך לברך ברכה אחרונה לפני הסעודה על כל סוגי העוגות, כדעת **החיי אדם** (כלל מא), ו**השו"ע הרב** (סדר ברכת הנהנין פרק א סעיף יז), שהאוכל לעקי"ך קודם הסעודה צריך לברך ברכה אחרונה.

לא לברך: והגר"ש **ישראל יעקב פישר זצ"ל** (אבן ישראל חלק ט סימן סב אות ג-ד), המנהג הוא שלא לברך ברכה אחרונה על אכילת העוגות קודם הסעודה, ומותר לתתחילה לאכול מזונות אחר הקידוש קודם הסעודה, ומרוויח בכך שלא יכנס לספיקות האם צריך לברך 'מזונות' בתוך הסעודה.

וכתב **באגרות משה** (או"ח חלק ג סימן לג) האוכל עוגות, שהסוכר הביצים והשמן הם הרוב כנגד הקמח, נחשב לכל הדעות פת הבאה בכיסנין, ולכן צריך לברך ברכה אחרונה קודם הסעודה. והמשי"ב דיבר רק בנילוש במעט דבש, שהוא מחולקת אם נחשב פת הבאה בכיסנין.

עקירת מקום: והורה **הגר"ר צבי ובר שליט"א** (שיעורי ברכות, ובהוראה לרבני הילכתא), שאפילו אם אוכל עוגות בקידוש בבית הכנסת, ומיד אחר כך הולך לביתו ואוכל סעודת שבת, יש לחוש ולא לברך אחריו ברכה אחרונה, כיון שדעתו לילך לביתו להמשיך בסעודתו, יכול לפטור עצמו בברכת המזון. ומיהו במקום שאוכל גם 'קוגל' אין לחוש, כיון שצריך לברך ברכה אחרונה על 'הקוגל'. ואם אינו אוכל מיד כשמגיע לביתו, ויש הפסק זמן מרובה, צריך לברך ברכה אחרונה אחר שאכל את מיני המזונות, מכיון שיש הפסק גדול, לא נפטר בברכת המזון.

וכתב **בשערי הברכה** (עמוד קמט הערה י) הבא לשמחה והסעודה מתעכבת ורוצה לאכול, ראוי שיאכל כשיעור ויברך ברכה אחרונה, ואח"כ יעשה שינוי מקום או היסח הדעת.

המתנה: לדעת **הגר"ש ז' איערבאך זצ"ל** (הליכות שלמה

5. 'פטור ברכה' = פירות

הכנה לסעודה: כתב **במשנ"ב** (סימן קעו ס"ק ב אות א), **ובבן איש חי** (שנה ראשונה פרשת נשא אות ד), אכל לפני סעודת פת, מאכלים הטעונים ברכה כאשר נאכלים בתוך הסעודה, כגון אוכל פירות קודם הסעודה, אף שאכלם להתענג בלבד ולא לפתוח בני מעיים, מכל מקום אם בדעתו לאכול פירות גם בתוך הסעודה, יכוון בברכה על הפירות שאוכל לפני הסעודה לפטור את הפירות שיאכל בתוך הסעודה, ולא יברך עליהם ברכה אחרונה לפני הסעודה, כי האכילה נחשבת כבאה לצורך הסעודה, שפוטרת מברכה את הפירות הנאכלים בסעודה, וברכת המזון פוטרת את הפירות שאכל לפני הסעודה ובתוך הסעודה.

וכן מבואר **במשנה ברורה** (סימן תעג ס"ק נו) לגבי אכילת כרפס בליל הסדר, שאינו מברך אחריו אפילו אם אכל כזית, כי ברכת האדמה פוטרת גם את המרור שבתוך הסעודה, ולכן ברכת המזון שפוטרת את המרור, פוטרת גם את הכרפס. והוסיף המשנ"ב, שאם אין כוננו לאכול הפירות בתוך הסעודה, אין הפירות שאוכל קודם הסעודה קשורים לסעודה, ומברך אחריהם ברכה אחרונה, ואפילו בדיעבד כאשר כבר נטל ידים לסעודה, צריך לברך עליהם ברכה אחרונה בתוך הסעודה.

אחרי ברכת המזון: לדעת **הגר"ז** (סדר ברכות הנהנין פרק א סעיף יז) אפילו אם בריך ברכת המזון לא נפטר, וצריך לברך ברכה אחרונה על הפירות. מאידך לדעת **הכף החיים** (סימן

7. קידוש במקום סעודה

יין של קידוש: מבואר ב**שו"ע** (סימן רעב סעיף י), וב**משנ"ב** (ס"ק לז), יין של קידוש נפטר בברכת המזון, כי נחשב חלק מהסעודה מדין 'קידוש במקום סעודה', שהוא בכלל דברים הבאים מחמת הסעודה, שייך הקידוש הוא צורך הסעודה, ומחמתה הוא בא.

וכתב **בביאור הלכה** (סימן קעד סעיף ו ד"ה וכן), כיון שיש **ראשונים** שסוברים שבכל שתיית יין צריך לברך ברכה אחרונה קודם הסעודה, ולכן נכון לשתות רק מלא לוגמיו כדי שלא יתחייב בברכה אחרונה, ומאידך יוצא ידי שתיית הכוס, ואם שתה כל הכוס יכוין בפירוש בברכת המזון לפטור את היין של קידוש. אכן למבואר בפוסקים שיש מחייבים ברכה אחרונה בזכית וכל שכן ברוב רביעית, לכן הנכון, שתמיד יכוין בברכת המזון לפטור היין של קידוש.

ויש עוד עצה לכך, שישתה מעט בתוך הסעודה, וכך נחשב 'קשר פטור ברכה' ונפטר בברכת המזון.

יצא מוציא: התחבטו הפוסקים כאשר מוציא אחרים בקידוש והוא כבר יצא, האם נחשב קשר. לדעת **השבט הלוי** (חלק ט סימן מ) נחשב חלק מהסעודה אפילו שכבר יצא, כיון שכעת מוציא אחרים.

ולדעת **הגר"ן** **קופשיץ שליט"א** (בהוראה להג"ר מרדכי הלוי פטרפרינד שליט"א), הדין שנפסק בשו"ע ובמשנ"ב שמעיקר הדין ברכת המזון פוטרת את היין של קידוש שלפני הסעודה, הדין אמור בין ביין ובין במיץ ענבים, ואפילו בקידוש שעושה רק בשביל להוציא אחרים ידי חובתו, שהוא כבר יצא ידי קידוש לפני כן. והטעם לכך, משום שעל כל פנים הקידוש שייך לסעודה משום שהאחרים יוצאים כעת בקידוש, ועוד שהרי לשית **הגר"א** מקיימים 'קידוש במקום סעודה' רק בסעודת פת, ולשיתו רק כעת נחשב 'קידוש במקום סעודה'.

8. 'אינו גורר התיאבון' = מים

אינו שותה בסעודה: השותה מים לפני הסעודה ואינו שותה בתוך הסעודה, מבואר ב**משנ"ב** (סימן קעד ס"ק כה), ביאור הלכה ד"ה ואפילו), שמים אינם גוררים את תאוות המאכל, וצריך לברך אחריהם גם בתוך הסעודה.

ואפילו אם כבר בירך ברכת המזון, כתבו **הגר"ז** (סימן קעד סעיף ו), ו**החיי אדם** (כלל מא), ו**התהלה לדוד** (סימן קעד אות י), ו**הכף החיים** (שם), ו**הביאור הלכה** (סימן קעד ד"ה ואפילו), מים ודאי שאין נפטרים בברכת המזון, כיון שאינם זנים, וברכת המזון אינה פוטרת בורא נפשות, ולכן יברך אפילו אחר ברכת המזון.

וסיים בתהלה לדוד, צריך עיון איך נמדוד את שיעור עיכול מהשתיה הראשונה, כיון שהמשיך לשתות בתוך הסעודה נמצא שאינו צמא לשתיה, אך לא מחמת שתיה הראשונה אלא מחמת השתיה שבתוך הסעודה.

צמא: והביא **הביאור הלכה** (סימן קעד סעיף ו) את דברי **החיי אדם**, שאם שותה מים לפני הסעודה כי צמא מאוד ואין לו תיאבון לאכול מחמת הצימאון, אינו מברך 'בורא נפשות', ונפטר בברכת המזון, כי השתיה שלפני הסעודה כדי שיתאוה לאכול קשורה לסעודה.

וראה במה שדן **הגר"ר אברהם זנגר שליט"א** (בירורי הלכה

קעד אות מז, סימן קעז אות ז) יתכן שבדיעבד ברכת המזון פוטרת את הפירות אב שאר המאכלים, דכולהו איקרי מזון. וכן מדויק ממה שכתב **המשנ"ב**, שצריך לברך קודם הסעודה, או אפילו בתוך הסעודה קודם ברכת המזון, משמע שלאחר ברכת המזון לא יברך ברכה אחרונה.

אם אכל תמרים ושתי יין לפני הסעודה וכיון לצאת בברכת המזון, לכל הדעות נפטר בברכת המזון, כמפורש ב**שו"ע** (סימן רח סעיף ז) שאם כיון מפורש בברכת המזון לפטור את היין והתמרים שאכל קודם הסעודה יצא. מאחר שסועדים את הלב.

שאר מאכלים: ולגבי הדין של המשך אכילה אחת שמועיל במיני מזונות, מבואר ב**משנ"ב** (שם) שאינו מועיל באכילת פירות שאינם טעונים ברכה בתוך הסעודה, וכגון האוכל תפוחי אדמה וכדומה קודם הסעודה, צריך לברך עליהם 'בורא נפשות', אפילו אם יאכל מהם גם בתוך הסעודה, כי מה שאוכל בסעודה נפטר ב'המוציא' ובברכת המזון, משום שהוא חלק מהסעודה, ומה שאכל לפני כן, לא קשור לסעודה. ודלא כ**חיי אדם** (כלל מא אות ב) שכתב להחמיר לאכול פחות מכזית, מחמת הספק האם צריך לברך ברכה אחרונה קודם הסעודה.

[צריך להבין ביאור ההבדל, בין אכילת מזונות שאינם טעונים ברכה סעודה, שנחשב אכילה אחת ונפטר בברכת המזון, לשאר מאכלים שאינם צריכים ברכה בסעודה, שלא נחשב אכילה אחת וצריך ברכה אחרונה].

שתיית משקאות

6. 'גורר התיאבון' = יין

פרפראות: האוכל לפני הסעודה מאכלים ופרפראות שפותחים את התיאבון לסעודה ואינו ממשיך לאכול בתוך הסעודה, מבואר ב**משנ"ב** (סימן קעו ס"ק ב אות ג) שלא צריך לברך לאחריהם. כי הם חלק מהסעודה. אך כתב **בשער הציון** (ס"ק ט) לכתחילה טוב לזיזהר לא לאכול מהם כזית, כיון שהרבה פוסקים חולקים על דין זה.

יין וי"ש: וכן נפסק ב**שו"ע** (סימן קעד סעיף ו), וב**משנ"ב** (ס"ק כד-כה), שברכת המזון פוטרת יין שבתוך המזון, וכן פוטרת יין שלפני המזון ואפילו לא היה לו יין בסעודה, כיון שהיין פותח את המעיים להמשיך את תאוות המאכל, נחשב דברים הבאים מחמת הסעודה, והוא הדין יין שרף נחשב שגורר תאוות המאכל ואינו צריך לברך אחריו. וכתב **בביאור הלכה** (סימן קעד ד"ה וכן), ושער הציון ס"ק מה) לכתחילה טוב לזיזהר שלא לשתות שיעור ברכה אחרונה כיון שהרבה פוסקים חולקים על דין זה.

ומבואר במשנ"ב שהדין של גורר התיאבון הוא רק בתנאי ששותה ממש סמוך לסעודה, אבל אם אינו סמוך לסעודה, צריך לברך אחריו ברכה אחרונה. ולדעת **הגר"ש ז"א** **איערבאך זצ"ל** הכוונה סמוך ממש, ואם אינו סמוך ממש צריך לברך אחריו. ולדעת **הגר"ש אלישיב זצ"ל**, חצי שעה לפני הסעודה בוודאי נחשב שאינו סמוך לסעודה ויכול לברך ברכה אחרונה, תוך חצי שעה נכנס לספק (וזאת הברכה עמוד 85 הערה 3).

דרכה אחרונה על עוזה קטנה

דוגמה למעשה: מצוי מאוד עוגות 'מאפינס' של חברת 'אחווה' במשקל 50-45 גרם, במילויים שהם כ- 16% מהמוצר: קרמל, שוקולד, תות. או בלי מילוי בטעמים: וניל, שוקולד, שוקו צ'יפס.

וכתוב **במדריך הכשרות של העדה החרדית** (פסח תשפ"ג חלק ב עמוד 84) שאחוז הקמח בעוגות הוא כ-25%, והשאלה האם אחרי ההתפחה העונה כבר מגיעה לשיעור המינימלי של קמח ומים כדי שיכולו לברך 'על המחיה', ונכנס לסוגיא של מה מצטרף ומה לא, האם כל הרכיבים מצטרפים לשיעור 'על המחיה', כי יש כמות ניכרת של סוכר ושאר רכיבים.

ולמעשה אפשר לברך בוודאי על המאפינס 'על המחיה', וניכר לעין בבדיקה ביתית פשוטה, מצורף תמונות של 2.5 כוסיות לחיים מלאות בעוגה ממאפין אחד, כל כוסית מכילה 30 סמ"ק, סה"כ נפח העוגה 75-70 סמ"ק, ואם כן לפי מנהג העולם שגם הסוכר מצטרף לשיעור ודאי יש שיעור בריוח גדול, וגם לפי החומרא שמובאת במשנ"ב שצריך ללכת לפי הקמח, הרי רבע מהכמות הוא קמח, ובסך הכל יש כמות של שליש ביצה קמח דגן 19-17 סמ"ק. ועוד שלשיטת הגר"ח מוולאז'ין משערים כזית לפי גודל זית של זמננו ממש, ויש כאן ודאי קמח בגודל זית של זמננו.

יתכן שיש הבדל בין סוגי המאפינס, כי הסוגים שאין בהם מילוי, כגון שוקולד, וניל או שוקוצ'יפס וכדומה, יש בהם כשיעור, ויכול לברך 'על המחיה' וכו"ל, אבל בסוגים שיש בהם מילוי כגון שוקולד, קרמל או תות, המילוי לא מצטרף לשיעור, וממילא תלוי בשיטות שלפי מנהג העולם שהרכיבים הבאים לטעם מצטרפים לכזית, יש שיעור כזית גם בלי המילוי, אבל אם חוששים להחמיר שצריך כזית מקמח דגן, לכאורה אין כאן שיעור כזית. (ומדויק במשנ"ב שהרוצה להחמיר, החומרא היא לאכול יותר, ואין החומרא שלא לברך, כי מעיקר הדין מנהג העולם הוא לברך, ואם כן יצטרף לאכול עוד עוגה להתחייב בוודאי בברכה אחרונה).

וכתב **המשנ"ב** (ס"ק לז, ושער הציון ס"ק לח) בשם **האחרונים** טוב לזיזר לשתות פחות מרביעית, כי אם ישתה רביעית נכנס לספק ברכה אחרונה על המשקין, דיתכן שאין ברכת המזון פוטרתו, לפי הצד שלא צריך לברך על מים בסעודה, שנמצא שברכת המים קודם הסעודה אינה פוטרת את המים שבסעודה, ולפי צד זה צריך ברכה אחרונה לפני הסעודה, ואם יש לו כוס שיכיר לברכת המזון, יפטור גם את המשקין שקודם ברכת המזון.

ואם שתה רביעית מים קודם הסעודה ודעתו להמשיך לשתות בסעודה, לדעת **התהילה לדוד** (סימן קעד סעיף י), יברך 'בורא נפשות', על פי **התבואות שור** שעדיף לברך ספק ברכה שאינה צריכה (על הצד שברכת המזון פוטרת), משלא לברך ספק ברכה הצריכה (על הצד שברכת המזון אינה פוטרת), ואף שמפסיד את החומרא לפטור את המים שבסעודה, מכל מקום כיון שמעיקר הדין נוקטים שמים בסעודה אינם טעונים ברכה עדיף לברך בורא נפשות.

אולם לפי פשטות **המשנ"ב והביאור הלכה** (שונה הלכות סימן קעד סעיף יא) אם שתה רביעית קודם הסעודה וממשיך לשתות גם בתוך הסעודה, מספק אינו מברך אחרי, ולכן טוב שלא ישתה קודם הנטילה רק פחות מרביעית.

וכתב **בזאת הברכה** (עמוד 82 הערה 1) שאם שתה רביעית יש עצה שיכוין לפטור ב'שהכל' את המנה האחרונה של הסעודה, וכך הכל קשור לסעודה ונפטור בברכת המזון. ומביא בשם **הגרש"ז אויערבאך צ"ל** שלא מועיל לכוין לפטור דבר שלא קשור לסעודה, כגון סוכריה.

מקורות: ספר **וזאת הברכה** (פרק ט), וספר **שערי הברכה** (פרק ז).

פרשת ויגש תשפ"ד), במה שמצוי אחרי הצום, ששותה מים בכדי לשבור את צמאונו ולא כהכשר לאכילה, האם הוא בכלל החיי אדם ולא יברך ברכה אחרונה, או שאינו נחשב הכשר לאכילה וצריך לברך ברכה אחרונה.

דרכי הרפואה: ידוע מה שכתב **הרמב"ם** (הלכות דעות פרק ד הלכה ב), ולא ישתה מים בתוך המזון אלא מעט ומזוג ביו, וכשיתחיל המזון להתעכל במעיו שותה מה שהוא צריך לשתות, ולא ירבה לשתות מים ואפילו כשיתעכל המזון.

וכתב **בקיזור שו"ע** (סימן לב סעיף יז) אין לשתות מים קודם האכילה, לפי שתתקרה האיזוטומא, ולא יעכל את המזון כראוי, וגם בתוך אכילתו לא ישתה רק מעט מים מזוג ביו, ורק כשהמאכל מתחיל להתעכל, אז ישתה שיעור בינוני.

ומטו בפי **הר"ר יחזקאל אסחייק הי"ו** (חיים בריאים כהלכה עמוד 126) שעל פי דברי הרמב"ם, אין לשתות בתוך הארוחה וסמוך אליה, אלא 20 דקות לפני תחילת ארוחה, או 10 דקות לפני ארוחת בוקר.

ומסתבר, ששתיה כזאת לא נחשבת חלק מהסעודה, וצריך לברך אחריה 'בורא נפשות', כיון שהמטרה היא להפריד את האכילה מהשתיה.

9. ספק 'פטור ברכה' = מים

שותה גם בסעודה: נפסק **בשו"ע** (סימן קעד סעיף ז), שאין מברכים על המים בתוך הסעודה, ויש אומרים שצריך לברך, והרוצה להסתלק מן הספק יברך קודם נטילת ידים במקום הסעודה, על דעת לשתות במקום סעודה.

משיב כהלכה

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- א. כללי הברכות: האוכל והשותה לפני הסעודה, מברך ברכה ראשונה. אבל כוונת א' שנה רביעית מברך ברכה אחרונה.
- ב. קשר: אם קיים קשר הלכתי בין האכילה לסעודה, אינו מברך ברכה אחרונה. ואלו הן הקשרים - אכילה אחת, ספק המוציא, פטור ברכה, גרירת התאבון, קידוש במקום סעודה.
- ג. זמן הברכה: לכתחילה יברך ברכה אחרונה לפני הסעודה. לא בירך לפני הסעודה יברך בתוך הסעודה. לא בירך בתוך הסעודה, יש מאכלים שמברך עליהם אפילו אחרי הסעודה (משקאות). ויש מאכלים שאינם מברך עליהם אחרי הסעודה, כי בדיעבד ברכת המזון פוטרתם (מזונות, תמרים, יין). ויש מאכלים שנחלקו האחרונים אם מברך אחרים אחרי הסעודה (פירות).
- ד. אכילה אחת = מיני מזונות: אוכל לפני הסעודה וממשיך לאכול בתוך הסעודה, יש אומרים שצריך לברך ברכה אחרונה. ויש אומרים שלא צריך לברך, ומכל מקום יכוין בפירוש לפטור בברכת המזון.
- ה. ספק המוציא = עוגה: מאכל שהוא מסופק אם ברכתו המוציא וברכת המזון, כגון עוגה שהיא ספק פת הבאה ביסנים, אינו מברך אחריו, וטוב לכוין לפטור בברכת המזון. ויש חולקים שצריך לברך אחריו. ונחלקו פוסקי זמננו כיצד לנהוג למעשה. ואם הפסיק חצי שעה ודאי שצריך לברך.
- ו. פירות: אבל קודם הסעודה מאכל טעון ברכה בסעודה כגון פירות ודעתו לאוכלם גם בתוך הסעודה, נחשב קשר הפטור. אבל אם אינו טעון ברכה בסעודה כגון תפוחי אדמה, לא נחשב קשר הפטור.
- ז. יין: השותה יין וי"ש סמוך לסעודה לגרירת התאבון, אפילו אינו שותה בסעודה, נחשב קשר, ויש חולקים, ולכן לכתחילה ישתה פחות מרביעית, ואם שותה רביעית יכוין לפטור בברכת המזון.
- ח. יין קידוש: יין של קידוש נחשב קשר מדין קידוש במקום סעודה, שהיין בא מחמת הסעודה. ויש חולקים. ומספק צריך לכוין לפטור גם היין שבתוך הסעודה, או ישתה פחות מרביעית. והתחבטו הפוסקים כאשר מוציא אחרים והוא כבר יצא, האם מברך אחריו, והכריעו שזה גם נחשב קשר ואינו מברך.
- ט. מיץ: שתה רביעית מיץ קודם הסעודה מוכרם בורא נפשות. כי מיץ אינו גורר המאכל, ואם צמא מאוד אינו מברך. אם דעתו לשתות בסעודה ספק אם בא לפטור, ולכתחילה לא ישתה רביעית, ואם שתה רביעית ספק אם יברך אחריו.

הפרס השבועי 100 שקל מזומן
הזוכה בפרס גיליון 431 בסך 100 שקל מזומן
האברך החשוב הר"ר יעקב שטרית שליט"א
כולל 'רצופות' ירושלים

שאלה: האם צריך לברך על שתית משקאות בסעודה, ומדוע?

ביאור חילוקי הדינים בשתיית מים, יין, משקה חריף, קפה או תה בסוף הסעודה.

מקורות: גמ' וראשונים (ברכות דף מא:), שולחן ערוך ומשנ"ב (סימן קעד סעיפים א-ד-ז),

שולחן ערוך הרב (סימן קעד סעיפים א-ב-ד), **חוט שני** (ברכות עמוד סג), **מבית לוי** (קובץ יז עמוד ל), **תשובות והנהגות** (כרך ג סימן עב), **זאת הברכה** (עמודים 73-70).

במדור זה מופיעה שאלה בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה נכונה יכול לזכות בפרס. בחירת הזוכה על דעת רבני הילכתא ולפי החלטתם הבלעדית. התשובות המובחרות ישלבו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

כדי להשיב ולהגיש תשובה, מספיק לעיין במראה מקום אחד! נא לשלוח את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחריו יום ראשון תיחשב לשבוע הבא). בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שולחן 4
2. בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' - 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. בפקס מספר 1532-6507823
5. במייל 5047867@gmail.com

ברכת מזל טוב לחבר המערכת הג"ר שלמה רייזפלד שליט"א לרגל שמחת הולדת בתו תחי' בשעטו"מ
יהי רצון שיזכה לגדלה לתורה ולחופה ולמעשים טובים

נושא הגיליון הבא:

'משקאות בסעודה'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

ברכת מזל טוב לחבר המערכת הג"ר יוסף שלמה בייפוס שליט"א, לרגל שמחת נישואי בנו החתן המופלג הבה"ח חיים יצחק ני"ו מבחירי ישיבת 'אור ישראל' עב"ג בת הג"ר חנוך גורא שליט"א.
יהי רצון שיזכו לבנות בית נאמן בישראל על ארני התורה והיראה, ויזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות אמן.

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

גיליון שבועי עומק הפשט
 שיעורים וימי עיון
 בית הוראה טלפוני
 ביורוי הלכה אקטואליים
 קו מידע הלכתי
 חוברות הדרכה

02-535-0-535 מכון הילכתא

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום לגרלות, ועוד...

5047867@gmail.com לקבלת הגיליון במייל:

פקס: 02-6507823